

โครงการบ้านตุ๋เย็น : ความสำเร็จเชิงประจักษ์ของการใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน Ban Too Yen Project : The Empirical Success of Adapting Sufficiency Economy in Community

เทียนชัย สุริมาศ¹ และแทนพันธ์ เสนะพันธ์ บัวใหม่²

Thianchai Surimas¹ and Theanphan Senaphan Buamai²

หลักสูตรสวัสดิการสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา¹

ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์²

Corresponding author, E-mail_thian.surimas@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการปรับใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับโครงการบ้านตุ๋เย็น รวมทั้งศึกษาคุณูปการของโครงการบ้านตุ๋เย็นในฐานะการเป็นเครื่องมือของการพัฒนาชุมชนสู่การเป็นชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง โดยพื้นที่ศึกษาคือบ้านโคกเมือง หมู่ 12 ตำบลบางเหรียง อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา การศึกษาในครั้งนี้ใช้วิธีการเชิงคุณภาพ โดยเน้นการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนในการร่วมถอดบทเรียนตลอดระยะเวลาการศึกษา ซึ่งหลังจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องแล้ว ได้ใช้การถอดบทเรียนจากการเล่าเรื่องเป็นหลักในการเก็บข้อมูล โดยผู้ให้ข้อมูลหลักคือ ผู้นำชุมชน สมาชิกครอบครัวที่ดำเนินโครงการบ้านตุ๋เย็น และบุคคลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอาศัยเทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง การสังเกต และการสนทนากลุ่ม ผลการศึกษาพบว่าโครงการบ้านตุ๋เย็นมีการปรับใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบและแนวคิดในการดำเนินชีวิต ทำให้ครอบครัวสามารถพึ่งตนเองและลดการพึ่งพาปัจจัยจากภายนอก และยังเป็นเครื่องมือการพัฒนาชุมชนสู่ความพอเพียง เพราะเป็นความสำเร็จเชิงประจักษ์ที่ทำให้สมาชิกในชุมชนได้มีพื้นที่สนทนาเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งเป็นเครื่องมือให้เกิดการเรียนรู้เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทั้งในและนอกชุมชน

คำสำคัญ : บ้านตุ๋เย็น ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ; ความสำเร็จ ; ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง ; บ้านโคกเมือง

ABSTRACT

This study examines an application of Philosophy of Sufficiency Economy on Ban-Too-Yen project, and an illustration of contributions from Ban-Too-Yen project as a tool for community development. Ban-Too-Yen project was adopted in Kok-Mueng community, Kuan-Niang distric, Songkla province. This study employed qualitative methods through in-depth semi-structured interviews, participatory observations and focus group discussions towards community leaders and project beneficiaries. Storytelling approach was adopted in this study to ensure that experiences from storytellers were a priority and they were the most important people in this study. The result shows that Philosophy of Sufficiency Economy applied on Ban-Too-Yen project contributed to self-reliance of households and a decrease of external resources' reliance. Philosophy of Sufficiency Economy applied on Ban-Too-Yen project allowed members of the community to dialogue regarding to Sufficiency Economy Philosophy which accommodated a community's sustainable development.

Keywords : Ban-Too-Yen ; Philosophy of Sufficiency Economy ; sufficient community ; Songkhla

บทนำ

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันเป็นพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราชันเป็นที่รู้จักของประชาชนชาวไทยมาอย่างยาวนาน โดยพระองค์ได้พระราชทานพระบรมราโชวาทอันเกี่ยวข้องกับการนำแนวคิดมาปรับใช้กับสังคมไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 ทั้งนี้แม้ว่าจะเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางแต่ในช่วงนั้นปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงก็ไม่ได้ถูกนำมาปรับใช้อย่างเป็นรูปธรรมนัก จนกระทั่งท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของโลกที่ยังผลให้ประเทศไทยนั้นก็ได้รับผลจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวตลอดมา จนประสบวิกฤติทางด้านเศรษฐกิจครั้งสำคัญในประวัติศาสตร์ของประเทศไทยหรือที่รู้จักกันเป็นอย่างดีว่า “วิกฤติเศรษฐกิจต้มยำกุ้ง” ในช่วงปีพ.ศ. 2540 ก็เริ่มมีหลายภาคส่วนทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชนเริ่มนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้อย่างกว้างขวางเพื่อบรรเทาปัญหาต่างๆ อันเป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นตามมาจากวิกฤติการณ์ในครั้งนั้น [1] ทั้งนี้วิกฤติเศรษฐกิจดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการพัฒนาประเทศในระบอบที่ผ่านมามีความสามารถทำให้ประเทศไทยเกิดการพัฒนายังยั้งยืนโดยแท้จริง อันเห็นได้จากปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคมที่ประเทศไทยประสบมาตลอดระยะเวลาแห่งกระบวนการพัฒนาประเทศนั้น คือความไม่มั่นคงจากฐานรากของการพัฒนา เพราะกระบวนการที่ใช้เป็นฐานในการกำหนดทิศทางการพัฒนานั้นมุ่งเน้นการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจโดยขาดการใส่ใจการพัฒนาสังคม ชุมชน และประชาชนอย่างจริงจัง รวมทั้งขาดการมุ่งหวังเพื่อการพัฒนาบนพื้นฐานของความยั่งยืน

ด้วยสภาพปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมได้เล็งเห็นถึงการปรับโครงสร้างและแนวคิดในการพัฒนาประเทศที่กำหนดโดยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 ในช่วงปีพ.ศ. 2545 โดยในแผนฉบับนี้ได้ได้นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาปรับใช้เป็นแนวคิดหลักในการพัฒนาประเทศอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อมุ่งเน้นการพัฒนาประเทศ สังคม รวมทั้งชุมชน ให้เกิดความเข้มแข็งและสามารถพึ่งตนเองได้ภายใต้สภาวะการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลก ถือเป็นการมุ่งสร้างความเข้มแข็งของการพัฒนาประเทศทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมในระยะยาว ซึ่งการปรับใช้กระแสนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้แพร่หลายสู่ภาคส่วนต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว

สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวเพื่อนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในสร้างความเข้มแข็งทั้งระดับครอบครัว ชุมชน และระดับประเทศ ซึ่งหากสามารถปรับใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้แล้วนั้นจะเกิดความสมดุล หรือที่เรียกว่าเศรษฐกิจสายกลาง ที่เชื่อมโยงทุกอย่างเข้าด้วยกันทั้งทางด้านเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม [2] ถือได้ว่าในช่วงระยะเวลาแห่งการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9-10 จึงถือว่ามีผลสำคัญในแง่ของการประกาศใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาประเทศอย่างมาก รวมทั้งทำให้เกิดโครงการที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในทุกระดับจนถึงปัจจุบัน

นับแต่การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ภายใต้การดำเนินตามตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พบว่าภาคส่วนต่าง ๆ ได้นำมาประยุกต์เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทและข้อจำกัดต่าง ๆ ซึ่งในระดับชุมชนนั้นปรากฏชุมชนที่มีการนำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ โดยมีชุมชนที่สามารถประสบความสำเร็จจนกลายเป็นชุมชนต้นแบบของการพัฒนาและเป็นแบบอย่างแก่ชุมชนอื่น ๆ ในการศึกษาดูงาน รวมทั้งต่อยอดเพื่อการปรับใช้ในชุมชนอื่น ๆ โดยในพื้นที่จังหวัดสงขลานั้นชุมชนบ้านโคกเมือง หมู่ที่ 12 ตำบลบางเหริ่ง อำเภอดงเย็น จังหวัดสงขลา เป็นอีกหนึ่งกรณีชุมชนเข้มแข็งจากการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน โดยการปรับใช้เศรษฐกิจพอเพียงกับชุมชนนั้นถือว่าประสบความสำเร็จเป็นอย่างดีมากจนได้รับรางวัลการเป็นชุมชนต้นแบบหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงระดับจังหวัด

กลไกหนึ่งที่ขับเคลื่อนให้ชุมชนบ้านโคกเมืองประสบความสำเร็จนั้นคือการมีศูนย์การเรียนรู้และตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จของการปรับใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับชุมชน โดยโครงการที่สามารถสะท้อนความสำเร็จของการปรับใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับชุมชนนี้อีกหนึ่งโครงการ ได้แก่โครงการบ้านตุ๋น เป็นการปรับใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการดำเนินชีวิต ซึ่งถือเป็นเครื่องมือหนึ่งเพื่อการพัฒนาชุมชนให้ดำรงชีวิตอย่างสมดุลและพอเพียง โดยถือเป็นเครื่องมือเชิงประจักษ์และส่งผลกระทบต่อตัวอย่างของการประสบความสำเร็จจากการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในระดับครอบครัว เนื่องจากมีครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการบ้านตุ๋นในชุมชนที่สามารถปรับ

ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการดำรงชีวิตจนประสบความสำเร็จในการลดรายจ่ายด้วยการนำเทคโนโลยีและความรู้ด้านการผลิตที่เหมาะสมมาปรับใช้กับการดำเนินชีวิตในครัวเรือน ซึ่งบ้านตู่เย็นนี้ถือว่าเป็นตัวอย่างการปรับใช้ “ทฤษฎีใหม่” ในระดับครัวเรือนในบริบทสังคมปัจจุบันที่ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่ควบคุมได้ยากเป็นอย่างดี เพราะครอบครัวที่เข้าร่วมโครงการบ้านตู่เย็นนั้นถือว่ามีภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจที่ดีจากการสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนด้วยตัวเอง ทั้งนี้ครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการจะมุ่งเน้นการพึ่งพาตนเองให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ และการเผื่อแผ่สู่ชุมชนทำให้เกิดความพอมีพอใช้ อันเป็นไปตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง [3]

ความสำเร็จของโครงการบ้านตู่เย็นที่ได้ปรับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเป็นรูปธรรมนั้น สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนในแง่ของผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับครอบครัวและชุมชน ซึ่งผู้เขียนจะชี้บทความชิ้นนี้ในการอธิบายความสัมพันธ์ที่เกี่ยวกับโครงการบ้านตู่เย็น ทั้งกระบวนการ การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ รวมทั้งการขยายผลและใช้ประโยชน์โครงการในฐานะการเป็นเครื่องมือการนำชุมชนสู่การเป็นชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง อันถือเป็นการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์วิจัย

เพื่ออธิบายและวิเคราะห์การปรับใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโครงการบ้านตู่เย็น

เพื่อวิเคราะห์การใช้ประโยชน์โครงการบ้านตู่เย็นในฐานะการเป็นเครื่องมือสู่การเป็นชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตเชิงเวลา

การวิจัยนี้ใช้เวลาดำเนินทั้งสิ้น 1 ปี โดยเริ่มจากเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2557 และสิ้นสุดในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2558

ขอบเขตเชิงประชากร

กลุ่มประชากรที่เกี่ยวข้องกับโครงการบ้านตู่เย็น และการปรับใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน

ขอบเขตเชิงพื้นที่

บ้านโคกเมือง ม.12 ตำบลบางหริ่ง อำเภอกวนเนือง จังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ใช้วิธีการเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยเน้นการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนในการร่วมถอดบทเรียนตลอดระยะเวลาการดำเนินการ โดยหลังจากการทบทวนวรรณกรรมและเอกสารที่เกี่ยวข้องแล้วนั้น ได้มีถอดบทเรียนจากการเล่าเรื่อง (Story telling) เป็นหลัก จากผู้ให้ข้อมูลหลักคือ 1) ผู้นำชุมชน 2) สมาชิกครอบครัวที่ดำเนินโครงการบ้านตู่เย็น และ 3) บุคคลอื่นๆ ชุมชนที่เกี่ยวข้อง โดยการวิจัยนี้อาศัยเทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structural interview) โดยผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ต้องการศึกษาและใช้ประกอบการเก็บข้อมูลสนาม ซึ่งนอกจากการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้างแล้วนั้นผู้วิจัยยังใช้การสนทนากลุ่มย่อย (Focus group discussion) นอกจากนั้นแล้วผู้วิจัยยังใช้การสังเกต (Observation) ร่วมด้วยในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการนำผู้ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเข้ามาสืบบทบาทในการให้ข้อมูลและร่วมตรวจสอบข้อมูลด้วย ทั้งนี้ผู้วิจัยใช้การตรวจสอบสามเส้าทั้งในแง่เวลา สถานที่และบุคคล เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล หลังจากนั้นผู้วิจัยได้นำข้อมูลสนามทั้งหมดที่ได้รับการตรวจสอบแล้วจะนำสู่กระบวนการวิเคราะห์ สังเคราะห์กับแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องที่ได้ทบทวนมาตลอดการทำวิจัย เพื่อถอดบทเรียนและสรุปผลการวิจัย อันนำสู่การเขียนรายงานการวิจัยและการคืนข้อมูลสู่ชุมชนในท้ายสุดของกระบวนการ

ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาในครั้งนี้เลือกกลุ่มผู้มีความเกี่ยวข้องกับบ้านตู่เย็นและบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับกิจกรรมอื่นๆ ของชุมชนในการนำชุมชนสู่ความพอเพียง โดยมีประชากรหลัก ดังนี้

ตารางที่ 1 ประชากรที่ให้ข้อมูลสำคัญ

ลำดับ	ชื่อ-สกุล
1	นายอุดม อินทร์
2	นายวิจิตร อินทร์
3	นายธนาธิกร แก้วรัตน์
4	นางยินดี อินทร์
5	นางละม่อม พรหมเสน
6	นายสมนึก
7	นางสมใจ
8	ด.ญ.พัชรพร พวงแก้ว
9	นายเจียร ยางทอง

เครื่องมือการวิจัย

การวิจัยเพื่อถอดบทเรียนครั้งนี้ ผู้วิจัยถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่สุด อย่างไรก็ตามยังต้องอาศัยเทคนิคต่าง ๆ ประกอบด้วย โดยเฉพาะการสังเกตแบบมีส่วนร่วมซึ่งจำเป็นต่อการวิจัยเชิงคุณภาพอย่างมาก ผู้วิจัยได้สร้างแบบสังเกตเพื่อจัดระบบข้อมูลเบื้องต้น การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างซึ่งเป็นเทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลที่สำคัญอีกหนึ่งอย่างสำหรับการวิจัยเพื่อถอดบทเรียน นอกจากนี้ยังอาศัยการบ้านที่ประจำวันซึ่งช่วยจัดระบบข้อมูลเบื้องต้นได้มาก

การเก็บรวบรวมข้อมูล

จากคำถามการวิจัยและวัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง 2 ประเด็นที่กำหนดไว้ข้างต้น ได้แก่ ประเด็นที่นำสู่การวิเคราะห์การปรับใช้หลักการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโครงการบ้านตุ๋เย็น และการใช้ประโยชน์โครงการบ้านตุ๋เย็นในฐานะการเป็นเครื่องมือสู่การเป็นชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ระยะแรก เริ่มต้นตั้งแต่การศึกษาจากทั้งหนังสือ ตำรา ผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ ข้อมูลจากระบบอินเทอร์เน็ต และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างคำถามการวิจัยและวัตถุประสงค์การวิจัยที่สอดคล้องกัน รวมไปถึงวิธีการดำเนินการ

วิจัยเพื่อถอดบทเรียน ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ และกรอบแนวคิดการวิจัย นอกจากนี้การวิเคราะห์ระยะแรกยังทำไปพร้อมๆ กับการสำรวจชุมชนเบื้องต้นตามประเด็นที่คัดไว้

ระยะที่สอง กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลเกิดขึ้นขณะเก็บรวบรวมข้อมูลในสนามวิจัย ขณะเดียวกันมีการตรวจสอบข้อมูลด้วยเทคนิคการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) ควบคู่กันไปคือในด้านข้อมูลเช่น ในแง่เวลา สังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม สัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างในประเด็นและกลุ่มเป้าหมายเดียวกัน แต่ต่างเวลาออกไป ในแง่บุคคล จะใช้เครื่องมือและเทคนิคดังกล่าวเช่นกัน เป็นต้น

ระยะสุดท้าย ภายหลังได้ข้อมูลจากสนามวิจัยครบถ้วน ข้อมูลเหล่านั้นจะถูกนำมาจำแนกหาความเหมือนและความแตกต่างภายใต้วัตถุประสงค์และคำถามวิจัย เรียบเรียงให้อยู่ในหมวดหมู่ที่เหมาะสมหรือเป็นไปตามประเด็นที่ได้คัดเอาไว้

ผลการวิจัย

ชุมชนบ้านโคกเมือง : ชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงของจังหวัดสงขลา

ชุมชนบ้านโคกเมือง ตำบลบางเหรียง อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา เป็นชุมชนติดชายฝั่งทะเลสาบสงขลา ซึ่งมีลักษณะเป็นน้ำกร่อยและมีความผกผันของความเค็มของน้ำในทะเลสาบ โดยหน้าแล้งนั้นน้ำเค็มจากทะเลจะหนุนสูงทำให้น้ำมีความเค็ม ส่วนหน้าฝนนั้นทะเลสาบก็จะมีน้ำจืดจำนวนมาก โดยสภาพภูมิศาสตร์นี้มีทั้งที่ราบที่เหมาะสมกับการทำนาและการปลูกพืชผักที่โคกสำหรับปลูกยางพาราและสวนผลไม้ และพื้นที่ชายฝั่งทะเลสำหรับการประมง ดังนั้นทางลักษณะภูมิศาสตร์แล้วนั้นถือเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ และเหมาะกับการทำการเกษตรอย่างมาก โดยชุมชนบ้านโคกเมืองนั้นมีประชากรทั้งสิ้น 473 คน แบ่งเป็นเพศชาย 237 คนและเพศหญิง 236 คน และมีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 133 ครัวเรือน ประชากรนับถือศาสนาพุทธร้อยละ 100 โดยส่วนใหญ่แล้วประชาชนประกอบอาชีพเกษตรกรรม รองลงมาได้แก่การรับจ้างทั่วไป และอาชีพอื่น ๆ เช่น ค้าขาย โดยผลิตผลทางการเกษตรที่ผลิตในชุมชนโดยมากนั้นคือผักสด ทั้งพริก ถั่วฝักยาว ข้าวโพด และผักตามฤดูกาล ซึ่งถือเป็นรายได้หลักของชุมชน โดยการประกอบอาชีพของชาวบ้านโคกเมืองมี

รายละเอียดดังนี้

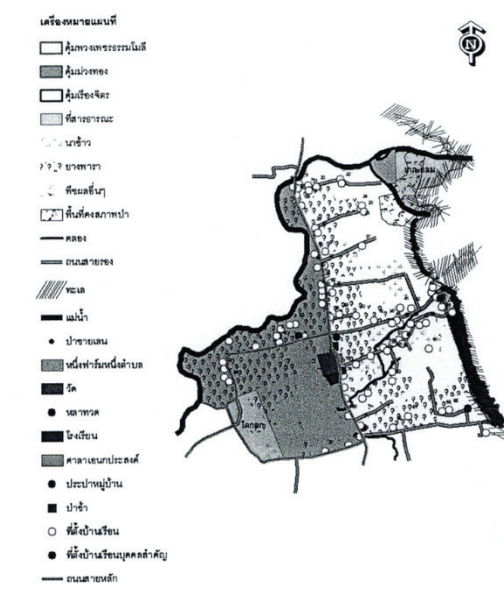
ตารางที่ 2 ข้อมูลด้านการประกอบอาชีพของชาวบ้าน

อาชีพ	จำนวน (คน)	หมายเหตุ
เกษตรกรรม	128	1) ทำนา 5 คน 2) ทำสวน 112 คน 3) ประมง 10 คน 4) เลี้ยงสัตว์ 1 คน
รับราชการ	10	-
พนักงาน	6	-
รัฐวิสาหกิจ		
ค้าขาย	21	-
รับจ้าง	133	-
ธุรกิจส่วนตัว	9	-
พนักงานบริษัท	6	-
เอกชน		
กำลังศึกษา	111	-
ไม่มีอาชีพ	44	-

ที่มา : ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานระดับครัวเรือน พ.ศ. 2558

เดิมทีแล้วบ้านโคกเมืองเป็นส่วนหนึ่งของบ้านยางหัก บริเวณนี้มีลักษณะเป็นโคก ซึ่งเป็นที่ราบสูงที่น้ำไม่ท่วมแม้ฤดูฝนซึ่งบริเวณบ้านโคกเมืองปัจจุบันนั้นในอดีตเคยเป็นที่ตั้งของชุมชนโบราณ โดยบริเวณนี้จึงมีศาลหลักเมืองประดิษฐานอยู่ เรียกว่า “ทวดหลักเมือง” โดยในอดีตนั้นชาวบ้านฝันเห็นทวดหลักเมืองและนำนิมิตนั้นมาร่างเป็นภาพวาดเพื่อสร้างเป็นรูปปั้นทวดหลักเมือง ประดิษฐานอยู่ ณ ศาลหลักเมืองในตำแหน่งที่ตั้งปัจจุบันซึ่งถือเป็นสถานที่ที่ชาวบ้านกราบไหว้บูชา เป็นที่รวมจิตใจของชาวบ้านโคกเมือง โดยบริเวณด้านข้างหลักเมืองเป็นแหล่งน้ำเก่าเรียกว่า “คูเมือง” บริเวณนี้เคยพบสมอเรือโบราณ ทั้งยังพบอุมาลึงค์ (ก้อนหินโบราณ) แสดงให้เห็นว่าพื้นที่ของชุมชนนั้นมีความเหมาะสมในการเป็นที่ตั้งชุมชนมาแต่โบราณ เพราะมีความอุดมสมบูรณ์ทั้งน้ำและทรัพยากรดินที่เหมาะสมกับการเพาะปลูก พื้นที่นี้จึงสามารถทำนา ทำประมง และทำสวนได้ ด้วยความอุดมสมบูรณ์ดังกล่าวบ้านโคกเมืองจึงถือว่าเป็นลักษณะกายภาพที่ค่อนข้างเหมาะสมกับการดำเนินชีวิตด้วยวิถีชีวิตแบบเกษตรกรรมอย่างพอเพียง

แผนที่แสดงพื้นที่บ้านโคกเมือง
หมู่ 12 ตำบลบางเหริ่ง อำเภอดงหลวง จังหวัดสงขลา

ภาพที่ 1 แผนที่หมู่บ้านโคกเมือง ม. 12 ตำบลบางเหริ่ง อำเภอดงหลวง จังหวัดสงขลา

ชุมชนบ้านโคกเมืองได้รับรางวัลชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงของจังหวัดสงขลา โดยบุคคลที่ถือว่าเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงของชุมชนที่ได้นำชุมชนสู่การเป็นชุมชนพอเพียง ได้แก่ นายอุดม อินทร์ ซึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้านและประธานอำนวยการคณะกรรมการหมู่บ้าน และคณะทำงานในชุมชน ถือเป็นบุคคลที่นำชุมชนสู่กระบวนการพัฒนาภายใต้การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นผู้มีความเสียสละ จริยธรรม และรับผิดชอบ ต่อหน้าที่ กลุ่มคณะกรรมการชุมชนเหล่านี้ถือเป็นทุนที่สำคัญในการพัฒนาชุมชนสู่ความพอเพียงอย่างมาก [4] โดยคณะกรรมการหมู่บ้านมีความศรัทธาและเชื่อมั่นในการสร้างการพัฒนาชุมชนด้วยแนวทางที่พอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก่อนจะปรับมาเป็นฐานคิดและกรอบการดำเนินงานของชุมชน โดยได้รับการสนับสนุน จากองค์กรภาครัฐ ผ่านกระบวนการตัดสินใจอย่างมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในทุกๆระดับ โดยเริ่มจากการศึกษาฐานในพื้นที่อื่น ๆ ที่มีการดำเนินกิจกรรมที่ชุมชนสนใจ จนสู่กระบวนการปรับปรุง และสร้างเครื่องมือต่าง ๆ รวมทั้งเครื่องมืออื่นสำคัญที่

นำชุมชนสู่ความสำเร็จจนเป็นชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของจังหวัด นั่นคือโครงการ “บ้านตู้เย็น” นั่นเอง

บ้านตู้เย็น : การปรับใช้หลักการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเป็นรูปธรรม

“บ้านตู้เย็น” หมายถึงครัวเรือนที่นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิต โดยมีระบบการผลิตที่มีแนวคิด “ระเบิดจากข้างใน” ได้แก่ การพึ่งพาตัวเองในระดับครัวเรือนให้ได้มากที่สุดและพึ่งพาปัจจัยจากภายนอกให้น้อยที่สุด โดยการพึ่งตนเองนั้นคือการไม่ยืมจมูกคนอื่นหายใจ เพราะเมื่อมีการพึ่งพาจะเกิดการเสียเปรียบได้เปรียบเกิดขึ้น ซึ่งบ้านตู้เย็นมุ่งหวังการพึ่งพาตนเองและไม่เอาเปรียบผู้อื่น [5] โดยกิจกรรมที่นำสู่การพึ่งพาตัวเองของครัวเรือนนั้นมีทั้งการปลูกผักที่รับประทานในครัวเรือน การเลี้ยงสัตว์ การทำบัญชีรายรับรายจ่าย และมีการผลิตปัจจัยที่มีความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตโดยการพึ่งพาวัตถุดิบที่มีในครัวเรือน เช่น ผลิตแก๊สชีวภาพเพื่อการหุงต้มในครัวเรือน และการผลิตปุ๋ยและน้ำหมักเพื่อใช้ในการเกษตร ซึ่งทั้งหมดส่งผลโดยตรงต่อการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ สร้างความประหยัดและเป็นแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชนอย่างครบวงจร โครงการบ้านตู้เย็นนั้นเป็นการเปรียบเทียบตู้เย็นที่เป็นเครื่องใช้ไฟฟ้าที่หลายครอบครัวคุ้นเคย คุณสมบัติของตู้เย็นนั้นคือสามารถคือสามารถเก็บผักปลาอาหารและของที่จะนำมารับประทานให้สด เมื่อเกิดความหิวตู้เย็นก็จะเป็นทางออกของคนในครอบครัวสมัยนี้ ซึ่งความต้องการในการสร้างบ้านตู้เย็นนั้นก็เช่นกันคือมีทุกอย่างที่อยากรับประทานแต่ไม่ได้อยู่ในตู้ แต่ผักที่ปลอดสารพิษและสดนั้นอยู่ในครัวของบ้าน ซึ่งการตั้งชื่อโครงการด้วยการอุปมาอย่างเห็นภาพได้ชัดเจนนั้นเกิดประโยชน์ในการสื่อสารกับคนในชุมชนให้เข้าใจหลักแนวคิดการทำงานอย่างง่ายตาย โดยในปัจจุบันนี้มีครอบครัวที่อยู่ในโครงการบ้านตู้เย็นแล้ว 8 หลัง หลังแรกนั้นมีความสมบูรณ์มากที่สุด และแต่ละหลังนั้นมีความแตกต่างกันไปตามบริบทของแต่ละครอบครัว ทั้งนี้ชาวบ้านในหมู่บ้านมีเป้าหมายในการขยายโครงการต่อไปเรื่อยๆ จนครอบคลุมทุกหลังคาเรือนในชุมชน

กิจกรรมที่อยู่ภายในครัวเรือนบ้านตู้เย็นนั้นมีเป้าหมายสูงสุดคือการอยู่อย่างพอเพียง โดยการปรับใช้หลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง ได้แก่ การมีความพอประมาณ

การมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี และ 2 เงื่อนไข คือการมีความรู้ควบคู่กับคุณธรรม [6] ในการดำเนินชีวิต ซึ่งกิจกรรมต่างๆ ล้วนแล้วแต่คำนึงถึงหลักการนี้เป็นฐานตั้ง โดยในเรื่อง “ความพอประมาณ” สะท้อนให้เห็นจากการพยายามลดรายจ่ายให้ได้มากที่สุด ซึ่งบ้านตู้เย็นมีการจัดสรรพื้นที่ในการพืชผักสวนครัวต่างๆ ไม่ปลูกพืชเชิงเดี่ยว แต่มีการดำเนินการจัดสรรและใช้ประโยชน์พื้นที่อย่างสูงสุดตามแนวทางของ “ทฤษฎีใหม่” โดยการจัดสรรพื้นที่นั้นคำนึงถึงบริบทพื้นที่เป็นหลัก พืชที่ปลูกนั้นมีทั้งพืชเศรษฐกิจอย่างยางพาราและข้าว แต่ก็มีมีการแบ่งพื้นที่ในการปลูกพืชอื่น ๆ รวมทั้งการเลี้ยงสัตว์ร่วมด้วย โดยเฉพาะปลา ปลูกไก่และวัว ซึ่งทั้งการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์นั้นเพื่อลดรายจ่ายเป็นหลัก พืชผักสวนครัวที่ปลูกมักจะเป็นผักที่สามารถนำมาประกอบอาหารท้องถิ่น ซึ่งนอกจากจะเป็นการปลูกไว้เพื่อบริโภคแล้วยังสามารถอนุรักษ์พืชผักที่เป็นผักท้องถิ่นด้วย การปลูกพืชผักเหล่านี้เอาไว้บริโภคเองช่วยลดรายจ่ายลง เงินที่เป็นรายจ่ายส่วนที่ลดลงไปนั้นสามารถนำไปออมหรือไม่ก็สำรองไว้เพื่อการอุปโภคบริโภคอื่น ๆ ที่ครัวเรือนไม่สามารถผลิตได้เอง ซึ่งสะท้อนการมีความพอเพียงอย่างมาก นอกจากการปลูกผักเพื่อบริโภคแล้ว อีกคุณสมบัติหนึ่งจากพืชผักที่ปลูกและสัตว์ที่เลี้ยงคือการจำหน่ายในกรณีที่เหลือ ซึ่งช่วยสร้างรายได้ให้กับครัวเรือนบ้านตู้เย็นได้ในบางช่วงเวลา ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่าการปลูกพืชผักและเลี้ยงสัตว์นั้นไม่ได้ทำเพื่อการพาณิชย์เป็นหลัก ดังนั้นการขายพืชผักหรือสัตว์เลี้ยงนั้นจะเป็นช่วงที่มีผลผลิตมาก และส่วนเกินเหล่านี้ถูกจำหน่ายโดยอาศัยเครือข่ายภายในชุมชนเป็นหลักโดยใช้วิธีการบอกปากหรือฝากขายกัน จากรายจ่ายที่ลดลงและมีรายได้เสริมในบางช่วง แต่ละครัวจึงถูกกระตุ้นให้นำเงินดังกล่าวไปฝากกับกลุ่มออมทรัพย์โดยกระบวนการของกลุ่ม พร้อมทั้งทำบัญชีครัวเรือนควบคู่กันไปด้วย ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้สะท้อนความพอเพียงและการอยู่อย่างมีการประมาณตนเอง และไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นมากเกินไป

ในส่วนของกิจกรรมที่สะท้อน “ความมีเหตุผล” ของโครงการบ้านตู้เย็นนั้น สามารถวิเคราะห์ได้จากกระบวนการในการสร้างบ้านตู้เย็น เพราะทุกกระบวนการนั้นถูกพิจารณาโดยคำนึงถึงเหตุและผล เพราะกลุ่มคณะทำงานที่ได้เริ่มขับเคลื่อนชุมชนสู่การเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงนั้นมีการวางแผนตามหลักวิชาการและประสบการณ์อย่างมีเหตุผลในการริเริ่มโครงการ

โดยเริ่มต้นจากการประเมินความพร้อมของเจ้าของบ้านก่อน โดยบ้านที่ได้รับเลือกเป็นบ้านหลังแรกของโครงการบ้านตู๋เย็นนั้นต้องเป็นตัวอย่างการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง รู้จักตัดทวงผลประโยชน์จากความพยายามบำเพ็ญตนบนทางสายกลาง มีความพอเพียงและความจริงใจ การเป็นตัวอย่างที่ดีนั้นอาจทำให้บุคคลแวดล้อมต้องการถือเป็นแบบอย่าง ซึ่งเจ้าของบ้านตู๋เย็นหลังแรกได้กล่าวไว้ว่าการดำเนินชีวิตตามแนวของของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงนั้น เป็นสิ่งที่ตนเองได้ดำเนินมาตลอดก่อนที่จะเริ่มโครงการ แต่การจัดระบบความคิดให้เป็นระบบที่เป็นวิชาการและสามารถส่งผ่านได้สู่ครอบครัวอื่นๆ นั้น ได้มาจากการศึกษาหลักปรัชญาและวิเคราะห์ตามหลักวิชาการที่พระองค์ได้ดำริไว้ ทำให้การดำเนินงานเรื่องบ้านตู๋เย็นนั้นเกิดประโยชน์อย่างมากในการดำเนินชีวิต โดยจุดมุ่งหมายสูงสุดของชุมชนบ้านโคกเมืองคือการที่ทุกครัวเรือนนั้นกลายเป็นบ้านตู๋เย็นซึ่งนั่นหมายความว่าชุมชนบ้านโคกเมืองจะกลายเป็นชุมชนที่มีวิถีพอเพียง เป็นชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงอย่างสมบูรณ์แบบเนื่องจากดำเนินชีวิตด้วยกิจกรรมที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น รายจ่ายน้อย มีรายได้ อยู่บนพื้นฐานความประหยัด เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ ร่วมกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า รวมถึงมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน

การดำเนินชีวิตของบ้านตู๋เย็นนั้นมีหลากหลายแต่มีวัตถุประสงค์หลักคือการยืนด้วยลำแข้งตัวเองและสร้างความเข้มแข็งจากภายใน ซึ่งกิจกรรมที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึง “การมีภูมิคุ้มกัน” ที่เตรียมตัวเพื่อรับมือความเปลี่ยนแปลงจากกระแสบริโภคนิยมและการเปลี่ยนแปลงจากกระแสโลกาภิวัตน์ โดยเป็นการดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท [4] ซึ่งกิจกรรมหลายอย่างนั้นส่งผลให้เกิดการมีภูมิคุ้มกัน ดังเช่น การพยายามใช้ชีวิตโดยการพึ่งพาปัจจัยที่ผลิตเองให้มากที่สุด แม้กระทั่งปัจจัยที่ยากต่อการผลิต เช่น ก๊าซหุงต้มที่ถือเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันเพราะแม้ว่าราคาก๊าซหุงต้มในตลาดจะสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง บ้านตู๋เย็นก็ไม่ได้รับผลกระทบเพราะสามารถผลิตเองได้ นอกจากนั้นแล้วการทำกิจกรรมต่างๆ ของบ้านตู๋เย็นนั้นมุ่งหวังการสร้าง ความมั่นคงแก่ครอบครัวตนเอง ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อการค้าจึงไม่มีการทำอะไรที่เกินตัว โดยรูปแบบกิจกรรมเช่น การปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์นั้นจะเป็นขนาดที่พอเหมาะไม่มากหรือน้อยจนเกินไป ถือเป็นการดำเนินงานอย่างไม่ประมาทและไม่เกิน

ตัว ดังนั้นเมื่อเกิดความผิดพลาดจากการลองทำนั้น จึงไม่ได้เกิดผลเสียที่รุนแรง ถือเป็นลักษณะการนำหลักการเรื่องการมีภูมิคุ้มกันมาใช้ นอกจากนั้นแล้วคณะทำงานโครงการบ้านตู๋เย็นนั้นยังมีการยึดถือหลักในการพัฒนาบุคคล เพื่อนำสู่การพัฒนาชุมชนสู่ความพอเพียง ซึ่งการที่คนในชุมชนนั้นมีความรู้ความสามารถ ถือเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันอย่างดีด้วย [7]

ภาพที่ 2 นายวิจิตร อินทะโร เจ้าของบ้านตู๋เย็นหลังแรกของชุมชนบ้านโคกเมือง

ภาพที่ 3 โรงหมักก๊าซชีวภาพหนึ่งในกิจกรรมหลักภายในบ้านตู๋เย็น

ภาพที่ 4 เตาเผาถ่านเตาแรกและใช้สกัดน้ำส้มคว้นไม้ภายในบ้าน
ตู้เย็นหลังแรก

บนพื้นฐานของเงื่อนไข “การมีความรู้” นั้นสามารถสะท้อนผ่านวิถีปฏิบัติของชาวบ้านได้เป็นอย่างดี เพราะผู้ร่วมโครงการบ้านตู้เย็นนั้นหาความรู้ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกิจกรรมที่จะนำสู่ความพอเพียง เพื่อสร้างความสมบูรณ์ในการอยู่ได้ด้วยตนเองให้มากที่สุด ดังนั้นการเรียนรู้และการปรับใช้นวัตกรรมใหม่ ๆ จึงเกิดขึ้นตลอด ครอบครัวบ้านตู้เย็นนั้นจะนำหลักวิชาการต่าง ๆ มาทดลองใช้ในบริบทพื้นที่ ในทางกลับกันก็ถือว่าเป็นการสร้างความรู้ชุดใหม่ เพื่อส่งผ่านแก่ผู้ที่มาศึกษางานทั้งภายนอกและภายในชุมชน เป็นการหาความรู้เพื่อสร้างความรู้และส่งผ่านสู่ผู้อื่น ซึ่งปัจจุบันนี้มีผู้สนใจทั้งนักวิจัย นักศึกษา และบุคคลทั่วไปเข้าศึกษางานในชุมชนบ้านโคกเมือง ในประเด็นเรื่องการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงของชุมชน และกลุ่มบุคคลที่เป็นวิทยากรในการบรรยายและส่งต่อความรู้คนสำคัญนั้นก็คือสมาชิกครอบครัวที่ดำเนินงานในโครงการบ้านตู้เย็น

ครอบครัวบ้านตู้เย็นนั้นมีความมุ่งมั่น ขยัน และเสียสละ โดยในการเริ่มโครงการนั้นต้องผ่านความอดทนและขยันในการพัฒนา กว่าจะนำความสำเร็จสู่ผู้ปฏิบัติโครงการและชุมชนนั้นใช้เวลานาน และเมื่อสำเร็จแล้วก็มี การส่งผ่านความรู้สู่ครอบครัวอื่น ๆ เพื่อความพอเพียงในระดับชุมชนอันมีเป้าหมายคือทุกหลังคาเรือนมีการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง การมีความขยัน อดทน และมุ่งมั่นในการทำงาน รวมทั้งการยึดมั่นในคำสอนเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบกับการเสียสละเวลาในการถ่ายทอดความรู้ของสมาชิกบ้านตู้เย็นที่ประสบผลสำเร็จแล้วนั้น สะท้อนให้เห็นการดำเนินชีวิตบนพื้นฐาน “การมีคุณธรรม” โดยสรุปแล้วจะเห็นได้ว่าหลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

นั้นถูกนำมาเป็นฐานคิดของการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของบ้านตู้เย็น ซึ่งบ้านตู้เย็นนั้นถือเป็นการปรับใช้หลักการกับการปฏิบัติจริงที่ประสบความสำเร็จ และเป็นความสำเร็จเชิงประจักษ์ที่มาจาก การเชื่อมั่นและยึดถือคำสอนของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผ่านกระบวนการลงมือปฏิบัติตามบริบทของพื้นที่ เป็นผลให้บ้านตู้เย็นนั้นสามารถดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงและไม่เดือดร้อนท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงที่ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมแผ่ขยายสู่ทุกพื้นที่ วัตถุประสงค์ของบ้านโคกเมืองในการสร้างทุกหลังคาเรือนดำเนินชีวิตตามโครงการบ้านตู้เย็นนั้นยังคงต้องดำเนินต่อไป โดยใช้ความสำเร็จของ 8 หลังคาเรือนนี้ขยายผลต่อไปสู่ครอบครัวอื่น ๆ อย่างต่อเนื่อง

การขยายความสำเร็จของโครงการสู่การเป็นเครื่องมือเพื่อสร้างชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง

นอกเหนือจากประโยชน์ที่เกิดจากการโน้มน้าปรัชาญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปรับใช้ในระดับครอบครัวที่โครงการบ้านตู้เย็นได้มีส่วนสร้างความพอเพียงแก่ผู้ดำเนินโครงการทั้ง 8 ครอบครัวแล้ว โครงการบ้านตู้เย็นยังถือเป็นกลไกเครื่องมือที่ส่งต่อการปรับใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับชุมชน โดยบ้านโคกเมืองได้ใช้โครงการนี้เป็นเครื่องมือที่สำคัญเพื่อนำชุมชนสู่การเป็นชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งบ้านตู้เย็นมีคุณูปการต่อชุมชนในฐานะเครื่องมือการพัฒนาชุมชนสู่ความพอเพียง ดังนี้

1. บ้านตู้เย็นเป็นกลไกในการสร้างพื้นที่และบทสนทนาด้วยเศรษฐกิจพอเพียงและรวมคนที่สนใจเข้าสู่พื้นที่เดียวกัน การมีบ้านตู้เย็นในชุมชนนั้นทำให้สมาชิกในชุมชนได้มีพื้นที่และประเด็นสนทนาเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและการนำชุมชนสู่การเป็นชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงมากขึ้น ถือเป็นเครื่องมือในการสร้างบทสนทนาเฉพาะเรื่องด้านเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งแม้ปกติแล้วจะเป็นเรื่องที่ชาวบ้านสนใจและพูดคุยเรื่องนี้อยู่แล้ว แต่การมีบ้านตู้เย็นนั้นทำให้บทสนทนามีความเฉพาะเจาะจง โดยบทสนทนาเหล่านี้ครอบคลุมเรื่องการลดรายจ่าย สร้างรายได้ การประหยัดอดออม การเรียนรู้ การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ บทสนทนาภายใต้ประเด็นดังกล่าวจะช่วยเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมให้บุคคลภายในชุมชนนั้นตอบสนองต่อการมีวิถีชีวิตที่พอเพียง เกิดทัศนคติที่ดีต่อการสร้างสรรค์วิถีชีวิตพอเพียง พื้นที่นี้ใช้เป็นพื้นที่ในการสร้างความตระหนักให้คนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยการสร้างความ

ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมให้ได้นั้นส่งผลโดยตรงต่อการปูพื้นฐานความมั่นคงในการจัดการตนเองได้ในภายภาคหน้า [8] ทั้งยังเป็นมรรควิธีที่ดีสำหรับการหาทางออกที่เหมาะสมที่สุดสำหรับทุกคนในประเด็นเรื่องการสร้างชุมชนสู่ความพอเพียง

ภาพที่ 5 พื้นที่แสดงความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภายในอาคารศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

2. บ้านต๋อยเป็นกลไกที่ทำให้เกิดการจกระบบการใช้ชีวิตที่พอเพียงและเป็นแหล่งเรียนรู้สำคัญของชุมชน โดยโครงการบ้านต๋อยนี้ถือเป็นแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตแบบพอเพียงของคนในชุมชนและนอกชุมชน กิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้ถูกถอดบทเรียนและสร้างเป็นชุดความรู้เพื่อขยายต่อ ทั้งการหมักน้ำหมักชีวภาพ การเผาถ่านแล้วสกัดเอาน้ำส้มควันไม้ การทำการเกษตร การจัดสรรพื้นที่ และการทำแก๊สชีวภาพ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นกิจกรรมที่ผ่านการลองผิดลองถูกมาอย่างมา โดยเจ้าของบ้านต๋อยหลังหนึ่ง ๆ นั้นจึงมีความรู้และถือได้ว่าเป็นทั้งพี่เลี้ยงทั้งทางวิชาการและการสาธิตเพื่อปฏิบัติแก่คนในชุมชนที่สนใจการดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง การขยายความรู้นั้นถือเป็นกลไกในการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีแก่ชุมชน เพราะนอกจากจะเกิดแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมและเป็นรูปธรรมเรื่องการปรับใช้เศรษฐกิจพอเพียงกับครอบครัวแล้ว ยังถือเป็นการส่งเสริมขีดความสามารถของคนในชุมชนให้มีความรู้ อันจะเป็นภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยภายนอกได้เป็นอย่างดี

ภาพที่ 6 บ้านต๋อยกับการเป็นศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน

3. การเป็นตัวอย่างเชิงประจักษ์ของการปรับใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คราวเรือนี่มีการดำเนินงานตามโครงการบ้านต๋อยนี้ทั้ง 8 หลังนั้นถือเป็นตัวอย่างเชิงประจักษ์ให้คนในชุมชนเห็นถึงคุณประโยชน์ของการปรับใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่าสามารถสร้างความมั่นคงได้อย่างแท้จริง การลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ และการดำเนินชีวิตด้วยหลักการ 3 ท่วง 2 เงื่อนไข นั้นสามารถเกิดขึ้นได้ในบริบทของชุมชน ซึ่งการมีตัวอย่างเชิงประจักษ์นั้นสามารถเสริมแรง (Empowerment) แก่ครอบครัวอื่น ๆ ในชุมชนให้ได้เข้าร่วมกิจกรรม โดยจากครอบครัวแรกที่ศรัทธาในแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวคือ นายวิจิตร อินทะโร เจ้าของบ้านต๋อยหลังแรก จนขยายผลสู่หลังที่ 8 ซึ่งการขยายผลของการดำเนินงานนั้นมีปัจจัยสำคัญได้แก่การเกิดผลเชิงประจักษ์ที่สามารถสร้างรายได้และลดรายจ่ายของครัวเรือนได้อย่างแท้จริง ดังนั้นคุณูปการหนึ่งของโครงการบ้านต๋อยที่มีต่อชุมชนนั้น คือเป็นเครื่องมือเสริมพลังที่มากกว่าความรู้ที่เป็นตำราจากนักวิชาการ แต่เป็นผลเชิงประจักษ์ที่ชุมชนได้เห็นและเรียนรู้มาด้วยกันตั้งต้นจนสู่กระบวนการแห่งความสำเร็จ ซึ่งแม้ครัวเรือนในชุมชนนั้นยังไม่สามารถดำเนินการตามโครงการบ้านต๋อยนี้ได้ทั้งหมดตามที่ตั้งเป้าไว้ แต่ก็มีการเรียนรู้และปรับใช้กิจกรรมกับบริบทของแต่ละครัวเรือน และจะมีการขยายผลต่อไปในอนาคต

4. การเป็นสื่อกลางในการสร้างเครือข่ายงานพัฒนาชุมชนกระบวนการในการพัฒนาโครงการบ้านต๋อยนั้นมีส่วนช่วยให้ชาวบ้านได้มีโอกาสพัฒนาตนเองและพบปะกับนักวิชาการ นักพัฒนา

ชุมชน ปราชญ์ ผู้มีความรู้ และผู้มาเติมเต็มความรู้แก่ชุมชน ซึ่งทำให้ชุมชนบ้านโคกเมืองค้นพบภาคีเครือข่ายการทำงานพัฒนาชุมชนมากมาย เช่น มหาวิทยาลัยต่างๆ ในจังหวัดสงขลา ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ บริษัทห้างร้านต่างๆ เป็นต้น และภาคีเครือข่ายเหล่านั้นเองที่นับว่าเป็นหนึ่งตัวแสดงสำคัญที่ทำให้ชุมชนบ้านโคกเมืองสามารถขับเคลื่อนชุมชนเข้าสู่การเป็นชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างสำเร็จ [9]

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าการสร้างความสำเร็จของครอบครัวที่ร่วมโครงการ จากหลังที่หนึ่งสู่หลังที่เปิดอันเป็นสุดท้ายของบ้านตู่เย็นในปัจจุบันนี้ ไม่ได้ทำให้เกิดความพอเพียงเฉพาะครอบครัวที่ได้เข้าร่วมโครงการแล้ว แต่ส่งผลต่อระดับชุมชนด้วย เพราะโครงการบ้านตู่เย็นกลายเป็นกลไกและแม่สื่อแม่ชักที่ทำให้ชุมชนได้หันมาสนใจและเห็นความสำคัญของการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง [10] แม้ว่าหลังคาเรือนอื่นๆ จะยังไม่ได้ถูกแต่งตั้งหรือรับเลือกให้เป็นบ้านตู่เย็น แต่ก็ยังไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าผลของโครงการได้สร้างหรือมีส่วนให้คนในระบบสังคมนั้นมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้มีความพอเพียงมากขึ้น ความสำเร็จเชิงประจักษ์ที่เกิดขึ้นนั้นมีส่วนต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนในสังคม มีโครงการต่าง ๆ มากมายเกิดขึ้นทั้งการเรียนรู้และสร้างนวัตกรรมต่าง ๆ ของชุมชนร่วมกัน โดยยึดบ้านตู่เย็นเป็นฐานเรียนรู้ ประโยชน์ของบ้านตู่เย็นในฐานะการเป็นเครื่องมือของชุมชนนั้นถือว่าสัมฤทธิ์ผลในส่วนหนึ่ง โดยมีรางวัลการเรื่องชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงในระดับจังหวัดเป็นรางวัลสะท้อนความสำเร็จ แต่บ้านตู่เย็นก็ยังมีหน้าที่อีกยาวไกลในการพาครอบครัวที่เหลือสู่การอยู่อย่างพอเพียงอย่างสมบูรณ์แบบตามข้อจำกัดและบริบทของแต่ละครอบครัว

สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย

โครงการบ้านตู่เย็นเป็นโครงการที่นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการเป็นกรอบและแนวคิดในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ซึ่งส่งผลให้กิจกรรมที่ถูกนำมาปรับใช้นั้นทำให้สมาชิกในครัวเรือนอยู่อย่างพอเพียง สามารถพึ่งพาตัวเองมากขึ้นและลดการพึ่งพาผู้อื่นให้น้อยลง นอกจากการส่งผลในระดับครอบครัวให้เกิดความเป็นอยู่อย่างพอเพียงแล้วนั้น ยังส่งผลต่อภาพรวมของชุมชน เนื่องจากสมาชิกต่างได้ประโยชน์จากการดำเนินงานของบ้านตู่เย็นทั้งสิ้น เพราะบ้านตู่เย็นถือเป็นตัวอย่าง

เชิงประจักษ์ของการประสบความสำเร็จในการปรับใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จนทำให้กลายเป็นพื้นที่สร้างประเด็นในการสนทนาอย่างเจาะจงในเรื่องการพึ่งพาตัวเองและอยู่อย่างพอเพียงของคนในชุมชน ทั้งยังเป็นแม่สื่อแม่ชักในการทำให้สมาชิกในชุมชนสนใจและร่วมสร้างชุมชนสู่การเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ยังส่งผลให้เกิดความร่วมมือทั้งจากภายในและภายนอกชุมชนในลักษณะการแลกเปลี่ยนความรู้ ทดลองสาธิตนวัตกรรม การสร้างนวัตกรรม และการสร้างชุดความรู้ใหม่ ๆ ความสำเร็จของบ้านตู่เย็นนั้นถือเป็นตัวอย่างเชิงประจักษ์ที่เปิดโอกาสให้ชุมชนได้สร้างพื้นที่และสื่อสารวิธีการดำเนินชีวิตตามอย่างพอเพียงในทุกระดับ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เน้นเป็นการศึกษาในภาพรวมของชุมชน ซึ่งโครงการบ้านตู่เย็นนั้นเป็นข้อค้นพบและยังคงมีรายละเอียดอีกมากที่ต้องศึกษาเพิ่มเติมในประเด็นเรื่องการดำเนินบ้านตู่เย็น ซึ่งหากมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อถอดบทเรียนเฉพาะของโครงการบ้านตู่เย็นนั้นจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการและการขยายผลโครงการภายในชุมชนด้วย นอกจากนี้แล้วบ้านโคกเมืองยังมีความสำเร็จด้านอื่นๆ เช่น การสร้างกลุ่ม และโครงการฟาร์มทะเล ที่ควรมีการถอดบทเรียนความสำเร็จเพื่อเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้จะสำเร็จไม่ได้หากไม่ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านโคกเมือง อันเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ งานวิจัยนี้คงไม่สามารถลุล่วงได้หากไม่ได้รับความร่วมมือทั้งจากคณะกรรมการชุมชน กลุ่มต่าง ๆ และชาวบ้านทุกท่าน ผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุกท่านที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในความสำเร็จในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- [1] Phanthasen, Aphichai. (2009). **Sufficiency Economy Philosophy**. Bangkok : Publishers Research Support Fund.
- [2] Wasee, Prawed. (1999). **National Strategy For Strength to Economic, Social and Morality**. Bangkok : Social Fund Office, Savings Bank.
- [3] Pheong-ngam, Kowit. (2010). **Community and Local Self-Management**. Bangkok : Borphid Printing.
- [4] Walaiyasathien, Parichat and Others. (2003). **Processes and Techniques of the Developer**. Bangkok : Project of Strengthen Learning for the Community happily. (สรส.).
- [5] Wutthimethee, Yuwat and others. (2006). **“Concept and Philosophy of Community Development “ Documentation of Teaching Subjects “Rural Development”, Sukhothai Thammathirat Open University**. Bangkok : Sukhothai Thammathirat Open University Printing House.
- [6] Waiyawong, Preecha. (2011). “Applying of Sufficiency Economy Philosophy in Sustainable Community Development”. **Economic and Social Journal, Office of the National Economic and Social Development Board**, Vol. 48.
- [7] Office of the National Economic and Social Development Board. (2014). **The Truth of Her Majesty to Sustainable Development**. Bangkok : Amarin Printing & Publishing.
- [8] Burikul, Thawinladee. (2014). **Participation : Concepts, Theories and Processes**. Documentary Study Visit of Committee on Political Development and Public Participation, Senate, King Prajadhipok Institute.
- [9] Jitsanguang, Thunwa and Others. (2008). **Studying Program of Driven Approach to Sufficiency Economic, Lessons from 40 Villages**. Bangkok : Office of the National Economic and Social Development Board.
- [10] Lerksalai, Direk. (1984). **Rural Development**. Bangkok : Kasetsart University.

